

5.4 Målsætninger og tiltag for bymiljø

Bæredygtig byudvikling

Den sammenfattende fysiske planlægning skal medvirke til, at samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag. Miljødialogen mellem kommune, amt og stat er de senere år blevet mere effektiv. Miljønormer har ført til mindre luftforurening i byerne og en renere bilpark. Samtidig vinder miljøledelse frem i offentlige og private virksomheder og Agenda 21-indsatsen i byerne vokser.

Internationalt gøres der meget for at nå en fælles forståelse for principper, der fremmer den bæredygtige by. Flere lande sætter konkrete mål for, hvor stor en del af landets samlede byvækst, der skal ske ved genbrug af de nuværende byarealer.

Regeringens strategi for en bæredygtig byudvikling

Regeringens bæredygtighedsstrategi fra 2000 er udarbejdet af de forskellige ministerområder og er tiltrådt af regeringen efter offentlig høring. Bæredygtighedsstrategien fastlægger prioriteringer og mål for Danmark i et 20-årigt perspektiv og konkretiserer mål og indsatser for perioden 2001-2005. Den bæredygtige by forener en samlet god miljøøkonomi med en samlet god kroneøkonomi. Den aktive danske by udnytter sine muligheder i et netværk af byer i omegnen, i regionen og internationalt.

Det overordnede mål er at fremme en bæredygtig udvikling af byer, boliger og byggeri. Beboere og brugere i de enkelte by- og boligområder skal deltage aktivt heri, blandt andet gennem en livsstil der bygger på, at man i det daglige tager hensyn til miljøet og begrænser ressourceforbruget. Byen med dens sociale liv, bygninger og infrastruktur skal organiseres og forvaltes med sigte på at opnå betydelig reduktion af ressourceforbrug og miljøbelastning. Byerne skal være levende og mangfoldige, og bymidterne skal styrkes som centre for handel og kultur. De enkelte dele af byen skal indeholde både boliger, serviceerhverv, offentlige institutioner og idrætsanlæg så byen bliver mere levende.

Byernes arealmæssige vækst skal begrænses, og de ældre erhvervs- og havneområder skal udnyttes bedre. Byens trafikskabende funktioner skal ligge sådan at flest mulige mennesker med fordel kan bruge den kollektive trafik. Og de negative konsekvenser af den stigende biltrafik i byerne skal begrænses, ligesom miljøbelastning i byerne skal nedbringes.

Der skal være et varieret udbud af boliger, og der skal være en forstærket indsats i belastede bykvarterer. I byfornyelsen skabes balance mellem nyt og gammelt, og der lægges vægt på kvalitet, god arkitektur og byøkologi, ligesom de bevaringsværdige kulturmiljøer skal sikres. Samtidig skal kvaliteten af byernes rekreative muligheder gøres bedre, og kolonihaver skal sikres.

Velstandsstigningen og den øgede arbejdsdeling har ført til en kraftig vækst i trafikken som i dag er den største trussel mod bymiljøet og dermed byens samlede kvalitet. For at begrænse væksten i transportarbejdet skal der vises stor tilbageholdenhed med at inddrage nye landzonearealer til byformål.

Byernes vækst skal i stedet foregå på arealer som allerede er by i dag. En udvikling af landsbyer i landdistrikterne skal fortsat være mulig så de lokale samfund styrkes og bevares. Fra statslig side vil disse rammer blandt andet fremgå af regionplan-udmeldingerne.

Der stræbes mod at genbruge eksisterende udtjente byområder, ved at udnytte de lokale sociale, naturmæssige og bygningsmæssige ressourcer bedst muligt. Desuden skal man blande boliger og byens forskellige funktioner og sikre god tilgængelighed.

Sådanne byer stiller krav om principper for lokalisering og trafikbetjening, blandt andet for at sikre at en stigende del af trafikken afvikles med kollektive transportmidler, på cykel og til fods. I hovedstadsregionen skal dette blandt andet sikres ved at erhvervsbyggeri placeres i tilknytning til stationerne.

En blanding af service, erhverv og forskellige boligformer giver samtidig mere levende og mangfoldige byer der også er socialt bæredygtige. Planlægningen af byomdannelsen skal bygge på dialog og partnerskaber mellem forskellige aktører. En bæredygtig udvikling stiller særlige krav til brugeradfærd og borgernes livsstil i byer og boligområder.

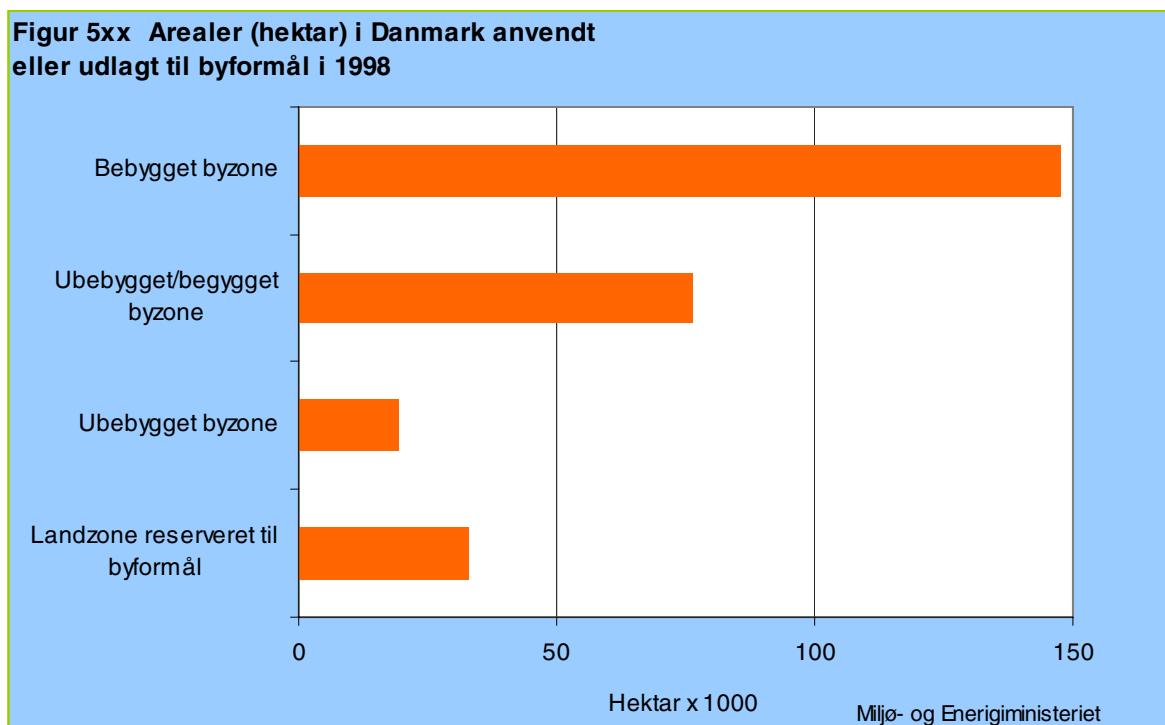
Betænkningen fra *Erhvervs- og Bypolitisk Udvalg* samt *regeringens bypolitiske redegørelse* fra maj 2001 indeholder en række forslag til nye initiativer og love som kan styrke udviklingen af bæredygtige byer i forhold til lokalisering og arealanvendelse. Det er særlig interessant at arbejde videre med forslaget om at udpege byomdannelsesområder, om at etablere særlige byomdannelsesselskaber, samt forslaget om rækkefølgebestemmelser for ældre byområder.

Regeringen vil blandt andet gennem eksempelprojekter bidrage til at udvikle nye bystrukturer som mindsker transportefterspørgslen og fremmer den kollektive trafik. Det stiller krav til samarbejdet på tværs af kommuner og amter. Der skal udvikles *strategier for placering* af butikker, kontorer, institutioner og boliger i byen for at undgå en unødigt stor trafikbelastning samt sikre grønne arealer med høj kvalitet.

Hos byggeriets parter er der brug for en øget kompetence inden for bæredygtigt byggeri - og en øget interesse for og forpligtelse til at fremme bæredygtig udvikling. Regeringen tilskynder til en forstærket byøkologisk indsats, herunder bæredygtig produktudvikling, miljørigtig projektering, totaløkonomiske beregninger, byggevaredeklaration og grønne regnskaber. Der vil ske en stramning af kravene i bygningsreglementerne der blandt andet indebærer yderligere krav vedrørende energiforbrug og sunde bygninger. Byggepanelets handlingsplan for miljø-mæssigt bæredygtigt byggeri offentliggøres i 2001. Den nye 4-årige accelerationspulje til fremme af økologisk byggeri vil støtte en række udviklingsprojekter.

Erhvervs- og Bypolitisk Udvalg

Ca. 1 mio. eller 20% bor i byer i mindre tæt befolkede egne. Den stigende mobilitet inden for trafik og adgang til viden fremmer på samme tid en tilflytning til byerne, byspredning og nye arbejdsdelinger. Mange små byer overlever som boligbyer for et mere centraliseret arbejdsmarked. Kommunerne reserverer meget store arealer til byudvidelse, mens genanvendelse af byens arealer kun går langsomt fremad når de eksisterende aktiviteter på en ejendom ophører. Erhvervs- og Bypolitisk Udvalg har dokumenteret, at flere kommuner reserverer plads 40-100 år frem, og at kommunerne i høj grad baserer arealernes udnyttelse om 40 år på de fremherskende vaner i dag, for eksempel på boligområdet.

Figur 5.4.1 Arealer i Danmark anvendt eller udlagt til byformål (ha), 1998.(Erhvervs- og Bypolitisk udvalgs betænkning, januar 2001)

På boligsiden er der behov for at skabe et bredt udbud af boliger. De skal imødekomme de yngre befolkningsgrupper, der ønsker at bo i centrale dele af byen. De skal også imødekomme behovet fra unge børnefamilier, midaldrende par og pensionister, der enten ønsker at blive i, eller flytte tilbage til, de centrale dele af byen. Samtidig må de mest ensformige boligområder revitaliseres ved en delvis omdannelse af den nuværende boligmasse til ældreboliger, bofællesskaber og ungdomsboliger etc.samt ved indpasning af nye boligtyper.

På erhvervsiden falder virksomhedernes miljøpåvirkning nu så meget, at mange af dem kunne placeres i bymidten eller i boligområderne. Erhvervs- og Bypolitisk Udvalg har derfor set nærmere på de barrierer, der er for genbruge byarealet (ældre erhvervs- og havneområder). Udvalgets seks anbefalinger, der sammen skal fjerne barriererne for at kunne opnå en bæredygtig arealanvendelse:

- Mulighed for at oprette byomdannelsesselskaber inden for særlige byomdannelsesområder, der udpeges i kommuneplanen.
- Mulighed for at kunne overskride støjgrænser i få år, mens de planlagte forandringer i et byomdannelsesområde kommer i gang.
- Ændring af regelsæt så flere ejerformer, boliger og erhverv kan blandes i samme bygninger.
- Arealeftersyn af byggemuligheder i byområder og i ubebyggede kommuneplanlagte arealer i by- og landzone, samt fastsættelse af byudviklingens rækkefølge.
- Udvikling af regionale og fælleskommunale lokaliseringsstrategier, der også sigter på at minimere transportbehov og stimulere anvendelse af kollektiv trafik.
- Bedre datagrundlag bag kommunernes og amternes planlægning.

Støj

Det er en generel by- og miljøpolitisk målsætning, at antallet af støjbelastede boliger skal

reduceres. Det gælder især støj fra vejtrafik, baner og virksomheder, men også fra fx butikker og forlystelsesanlæg, værtshuse, diskoteker mv. (Betænkning fra Erhvervs- og Bypolitisk Udvalg, nr. 1397/2001). I regeringens trafikplan "Trafik 2005" fra 1993 er det fastlagt, at den hidtidige støjbekæmpelsesindsats videreføres og målsætningen skærpes, så højst 50.000 boliger er belastet med et støjniveau på over 65 dB i år 2010. Som led i opfølgning af denne målsætning har Miljøstyrelsen i samarbejde med Trafikministeriet i 1997 påbegyndt udarbejdelsen af grundlaget for en national støjhandlingsplan, som især fokuserer på støj fra vejtrafik i byer. Dette arbejde vil blive koordineret med implementeringen af et kommende EU-direktiv om vurdering og styring af ekstern støj.

Luftforurening

Eksempelprojekter og transport

Regeringens bæredygtighedsstrategi for transportområdet har som mål at bryde sammenhængen mellem vækst i transportsektorens miljø- og sundhedsbelastning og vækst i økonomien. Transportsystemet skal sikre befolkningen adgang til arbejde, butikker, offentlig service og fritid.

Mange byer ønsker store arealer til nye transportcentre, men ønskerne ses ikke i sammenhæng og ikke i en bæredygtig sammenhæng. De ses sjældent med tanke på en bedre sammenhæng mellem transportformerne, og tager ikke højde for, hvordan IT-udviklingen kan ændre transportbehovet. Miljø-, Erhvervs-, og Trafikministeriet samt inviterede amter og kommuner er nu i gang med at udvikle en strategi for en samlet struktur for transportarbejdet på akse Århus-Trekantområdet-Padborg. Hensigten med strategien er at reducere transportbehovet og at øge incitamentet til at omlade gods mellem transportformer. Dermed kan den samlede transport blive mere bæredygtig og CO₂-udslippet reduceres. Strategien skal desuden støtte, at der kun udlægges transportcentre efter behov.

Byernes detailhandelsudvikling

Miljø- og energiministeren skal i 2002 give Folketinget en redegørelse for detailhandelsudviklingen og -planlægningen.

Kolonihavelov

Folketinget har i 2001 vedtaget et lovforslag om kolonihaver. Hovedlinjen er, at det skal være vanskeligt at nedlægge eksisterende kolonihaver i såvel byzone som landzone. Kolonihaver på statslige arealer samt nye kolonihaver skal udlægges varigt og antallet af kolonihaver skal udvides, navnlig i Hovedstadsområdet. I hovedstadsområdet skal dette sikres i regionplanen. I det øvrige land skal udvidelsen sikres i kommuneplanen. Kommunerne skal den 1. november have meddelt Miljø- og Energiministeriet hvilke kolonihaveområder, der skal betragtes som varige. For de haveområder, der efter oplæggene ikke skal betragtes som varige, skal der anvises erstatningsarealer. Ved salg skal haveområder, der nedlægges, tilbydes lejerne. Kolonihaver kan kun nedlægges efter tilladelse fra kommunalbestyrelsen. Varige haver kan kun nedlægges, hvis der er tale om særligt samfundsmæssige hensyn, der begrunder en anden arealanvendelse. Det gælder for eksempel ikke ønsker om ny boligbebyggelse.

Strategi og kommuneplanlægning

Folketinget har i 2000 vedtaget en ændring af planloven, hvorefter kommunerne fra 2003 i første del af hver valgperiode skal udarbejde en strategi for kommunens udvikling og planlægning. Sigtet er at stimulere det tværgående arbejde i kommunen og at give kommunalbestyrelsen bedre mulighed for at prioritere hovedlinjer og hovedhandlinger for udviklingen og at fremlægge disse for offentligheden og andre potentielle partnere. Strategien skal indeholde kommunalbestyrelsens beslutning om indhold og omfang for den

følgende kommuneplanrevision. Med lovændringen er kravet om en bæredygtig udvikling skærpet. Der gives samtidig stor frihed i fremgangsmåden for den enkelte kommune, når strategien tilrettelægges, udarbejdes og følges op. miljø- og Energiministeriet udgiver i 2001 en vejledning om herom til kommunerne.

Strategi for Agenda 21 aktiviteterne

Ved samme ændring af planloven i 2000 er den strategiske side af Agenda 21 aktiviteterne styrket. Amdsråd og kommunalbestyrelser skal med start i 2003 i hver valgperiode udarbejde en strategi for den lokale Agenda 21-indsats. Myndighederne har herigennem et særligt ansvar for at inddrage lokalsamfundet til at arbejde med bæredygtig udvikling. Strategien for Agenda 21 aktiviteterne skal indeholde en vurdering af kommunens udvikling mod bæredygtighed. Der udsendes i 2001 en vejledning til amter og kommuner.

5.5 Trivsel i byerne

By- og Boligministeriets bypolitiske perspektiv- og handlingsplan "Fremtidens by" fra 1999 har "sunde, smukke og spændende byer" som en af sine overskrifter. En af de overordnede bypolitiske målsætninger er, "at understøtte en udvikling, der sætter velfærden, levevilkårene og livskvaliteten i byerne i centrum". Aktuelt ser det imidlertid ikke ud til, at trivslen i byerne er ubetinget god. Med København som målestok oplever folk deres helbred som dårligere end i resten af landet. Den generelle livskvalitet er også lidt lavere både i hovedstadsområdet og andre større byer end i landsbyer og på landet. En af de positive faktorer for trivslen i byen er dog de grønne områder, der spiller en vigtig rolle for indbyggerne. Områderne bruges meget og har betydning for både det fysiske og psykiske velbefindende.

Sundhedstilstand

Statens Institut for Folkesundhed undersøgte i 1987 og 1994 danskernes sundhed. En ny stor undersøgelse er ved at blive gennemført, men resultaterne foreligger først i slutningen af 2001/begyndelsen af 2002. Dog findes der allerede tal for København, der er baseret på en spørgeskemaundersøgelse i 1999. En lignende undersøgelse blev gennemført i 1991. Sammen med bl.a. Københavns Kommunes sundhedsprofiler for år 2000 giver dette materiale et billede af sundhedstilstanden i landets største by, sammenlignet med situationen på landsbasis.

Oplevet helbred

I 1999 betegnede næsten tre fjerdedele (74%) af københavnernes selv deres helbred som godt eller meget godt. Situationen har ikke ændret sig siden 1987, hvor 75% vurderede, at deres helbred var godt eller meget godt. Tallet ligger dog stadig lidt lavere end landsgennemsnittet. Således oplevede 79% af danskerne i 1994 deres helbred som godt eller meget godt (Sundhedsforvaltningen 2000, Osler & Rasmussen 1989).

Generelt er der en højere procentdel af borgere, som føler, at deres helbred er dårligt i København end i resten af landet. 11% af københavnernes føler sig ofte stressede i hverdagen, mens det kun gælder for 5% i resten af landet. Der er flere, der lider af nervøse lidelser, hjertekrampe, astma, mavesår og underlivssygdomme. Desuden har københavnske mænd mellem 30 og 40 år en betydelig overdødelighed af akutte tilstande (selvmord, blodpropper) (Osler & Rasmussen 1989).

Middellevetid

Københavnernes har kortere middellevetid end gennemsnittet for befolkningen i hele Danmark. Årsagen er først og fremmest sygdomme som følge af en usund livsstil kombineret med dårlige levevilkår. Livsstilen handler fx. om forbruget af alkohol og tobak,

mængden af motion og overvægt.

Der er imidlertid stor forskel på livsstilen mellem de forskellige bydele. På Indre Østerbro er der en større andel af borgere med en god livsstil end gennemsnittet. Bl.a. er der færre rygere og færre overvægtige end i København som helhed. I den anden ende ligger bydelen Kongens Enghave, hvor mange har en usund livsstil. Her er der således flere rygere og overvægtige end i resten af København. Der er desuden en tydelig tendens til, at dårligere stillede københavnere har et ringere helbred og en mere belastende livsstil end de bedre stillede funktionærer. Der er ikke noget, der tyder på, at ulighederne er blevet større, siden man sidste spurgte i 1991 (Sundhedsforvaltningen 2000).

Figur 5.5.1: Indre Østerbro har en høj andel af borgere med sund livsstil, borgerne er stærkt knyttet til bydelen og er tilfreds med deres bolig. Omvendt har Kongens Enghave og Ydre Nørrebro en høj andel af borgere med usund livsstil, borgerne har en svag tilknytning til bydelen og har lav tilfredshed med boligen. Gengivet efter "Københavnernes Sundhed 2000 - Københavns Kommunes Sundhedsprofiler".

Livsstil		Tilknytning		Tilfredshed med boligen	
Bydele med høj andel af borgere enten med god eller usund livsstil - henholdsvis over og under gennemsnittet af en række livsstilsfaktorer		Bydele, hvor borgerne har en stærk eller svag tilknytning til området, der ligger henholdsvis over og under gennemsnittet		Bydele med høj eller lav tilfredshed med bolig blandt borgerne - henholdsvis over og under gennemsnittet	
God	Usund	Stærk	Svag	Høj	Lav
Indre Østerbro	Kongens Enghave	Christianshavn	Kongens Enghave	Christianshavn	Kongens Enghave
Indre By	Sundby Syd	Indre Østerbro	Ydre Nørrebro	Indre Østerbro	Ydre Nørrebro
Brønshøj-Husum	Vesterbro	Vesterbro	Bispebjerg	Brønshøj-Husum	Bispebjerg
Ydre Østerbro	Sundby Nord			Ydre Østerbro	Sundby Nord
Valby	Ydre Nørrebro			Vanløse	Vesterbro
	Indre Nørrebro			Indre By	
				Sundby Syd	

Langvarig sygdom og generende symptomer

I 1999 var der flere københavnere, der havde været syge inden for de seneste 14 dage, end på landsplan. Omvendt er der ikke noget der tyder på, at flere københavnere end øvrige danskere lider af langvarig sygdom (Sundhedsforvaltningen, 2000). 34% af københavnere led af langvarig sygdom i 1999 mod 33% i 1987. På landsplan steg andelen af borgere med en eller flere langvarige sygdomme fra 33% i 1987 til 36% i 1991 og 38% i 1994 (Statens Institut for Folkesundhed 1995).

Københavnere har sjældnere smerter i bevægeapparatet og hovedpine. Til gengæld er de mere plaget af træthed, nedtrykhed og fordøjelsesbesvær. Sygefraværet er også større (Osler & Rasmussen 1989). Københavnerne bruger også mere medicin end andre danskere, men forbruget har næsten ikke ændret sig fra 1991 til 1999 (Sundhedsforvaltningen 2000).

Livskvalitet

Forskningscenter for Livskvalitet undersøgte i 1995 danskernes livskvalitet i en befolkningsundersøgelse. Livskvaliteten blev både målt i forhold til subjektive faktorer (hvordan synes folk, de har det) og objektive faktorer (har folk de ting og den status, kulturen byder dem at have).

By i forhold til land

Livskvaliteten er bl.a. målt i forhold til, om folk bor i hovedstaden, i en større by eller forstad, i en landsby eller på landet. Resultaterne viser, at folk, der bor i en landsby eller på landet generelt har lidt bedre livskvalitet end folk, der bor i storbyer. Således er livskvaliteten i hovedstaden i gennemsnit ca. 5% lavere end på landet eller i landsbyer. I større byer og forstæder er livskvaliteten kun lidt mindre end på landet og i landsbyer. Der er således kun en begrænset forskel mellem livskvaliteten i byen og på landet. Undersøgelsen viser også, at selve boligformen har større betydning for livskvaliteten, end om man bor på landet eller i en by (Ventegodt 1995). Et vægtet gennemsnit for livskvalitet viser, at indbyggere i hovedstaden ligger 3,7% under befolkningsgennemsnittet, men det vægtede tal for landsbyer ligger 2,5% over befolkningsgennemsnittet. Afvigelse er dog generelt så små, at det er svært at tale om en egentlig tendens.

I forhold til befolkningsgennemsnittet

Et vægtet gennemsnit af de 8 parametre for livskvalitet viser, at indbyggere i hovedstaden ligger 3,7% under befolkningsgennemsnittet. Indbyggere i større byer eller forstæder ligger stort set på gennemsnittet. Omvendt er det vægtede tal for landsbyer 2,5% over befolkningsgennemsnittet. På landet er afvigelsen lidt mindre, nemlig 1,9% over gennemsnittet. Dog er afvigelse generelt så små, at det er svært at tale om en egentlig tendens.

Der er næsten ikke forskel på livskvaliteten fra amt til amt. Kun Bornholms Amt ligger væsentligt under landsgennemsnittet, mens Københavns Amt, der er præget af stor bymæssighed, ligger en smule under gennemsnittet. Ringkøbing Amt ligger lidt over (Ventegodt 1995).

Betydningen af rekreative muligheder

De grønne områder synes at være en vigtig positiv faktor for trivslen i byerne. Fx mener de fleste beboere i Sønderborg, at det bedste, byen har at byde på, er naturen, vandet og skoven. Først derefter peger de på indkøbsmuligheder, uddannelsesmuligheder, havnen, cafeer, bibliotek, gågade og teater (Hvidtfeldt 1999).

Forholdet til naturen i nærmiljøet spiller også en rolle for livskvaliteten. Dem, der er meget tilfredse med naturen i lokalmiljøet, har i gennemsnit 5% bedre livskvalitet end befolkningsgennemsnittet. Omvendt har dem, der er meget utilfredse, det i gennemsnit 7% dårligere (Ventegodt 1995). Desuden er der en sammenhæng mellem livskvalitet og den tid der er gået, siden man sidst har været i naturen. De, der har været i naturen inden for de seneste dage ligger godt 15% højere i samlet livskvalitet end de, der sidst var i naturen for mere end et år siden (Ventegodt 1998). Naturen tolkes i undersøgelserne som noget i retning af "at være væk fra byen" eller "at være væk fra beboelse".

Betydning for sundheden

De grønne områder giver attraktive oplevelser. En række svenske og amerikanske undersøgelser viser, at de også har direkte betydning for vores fysiske og psykiske velbefindende. Helt konkret kan man måle sig frem til en påvirkning af blodtrykket og evnen til at styre musklerne. Amerikanske forskere vurderer, at selv kort kontakt med noget

grønt kan være med til at kompensere for det stressende byliv.

Fysisk sundhed

Det ser ud til, at grøn udsigt spiller så stor en rolle, at den kan betyde, at syge bliver hurtigere raske på hospitalet. En amerikansk undersøgelse viser, at patienter med grøn udsigt i gennemsnit kunne udskrives en dag tidligere efter en operation. Forskernes teori er, at den grønne udsigt dels virker beroligende, dels opleves som kendt og hjemlig i forhold til det mere fremmedartede hospitalsmiljø (Ulrich 1984).

På arbejdspladsen kan en grøn udsigt få medarbejderne til at føle sig mindre stressede og irritable. En svensk og en amerikansk undersøgelse har konstateret, at ansatte med udsigt til træer og blomster, var mere tilfredse og syntes, at deres job var mindre stressende end dem, der ikke kunne kigge ud eller kun se bygninger. Desuden var disse ansatte mindre syge og havde mindre hovedpine (Kaplan & Kaplan 1989, Grahn 1993).

En anden svensk undersøgelse konkluderer, at børn, der leger på naturlegepladser, er mindre syge, bedre til at koncentrere sig og har bedre motorik end børn, der leger meget inde eller på en traditionel legeplads. Forklaringen er bl.a., at det på den naturprægede legeplads er ret nemt at finde et sted, hvor man kan være sig selv. Det giver bedre muligheder for et pusterum, hvor man kan stresses af (Grahn et al. 1997).

Helt grundlæggende sørger dagslyset for at justere det biologiske ur korrekt i forhold til døgnet og året. Derfor sover man bedre om natten, når man opholder sig meget ude. Omvendt kan mangel på dagslys forstyrre det biologiske ur og føre til depressioner. For ældre har det en helt særlig betydning, at få dagslys nok. Det ultraviolette lys i dagslyset stimulerer dannelsen af D-vitamin, som er med til at forebygge knogleskørhed. En svensk undersøgelse viser, at en halv time ude hver dag er nok til at opnå denne effekt (Küller & Küller 1994).

Psykisk velbefindende

Påvirkningen af det psykiske velbefindende er lidt mere abstrakt. Undersøgelser viser bl.a., at de grønne områder har betydning for vores humør og følelsen af overskud og selvsikkerhed (Grahn 1989). Bylivet kan opleves som stressende, fordi vores underbevidsthed opfatter de hurtige bevægelser, stærke farver og pludselige lyde som tegn på fare. Derfor bruger vi meget energi på at være opmærksomme, når vi færdes i byen. Hjernen skal hele tiden bearbejde de mange indtryk. I modsætning hertil kan de grønne områder virke afstressende, fordi de kun lægger beslag på vores spontane opmærksomhed. Indtrykkene her kræver ikke den samme bearbejdning (Kaplan & Kaplan 1989).

Udvikling

Allerede i midten af 1800-tallet blev lægerne klar over lysets, luftens og det grønnes betydning for helbredet. Det udmøntede sig bl.a. i hospitalsbyggeriet, hvor man lavede sengestuerne med store sydvendte vinduer eller byggede fritliggende pavilloner i parkanlæg. I samme periode blev der udlagt ret store arealer til parker, kolonihaver og legepladser i byerne. I dag kunne det se ud som om, at erkendelsen af det grønnes betydning for sundheden er gået lidt i glemmebogen. Der er bygget museer og musikhuse i flere store byparker, opført boliger med dårligt udnyttede friarealer og indrettet daginstitutioner næsten uden legepladser. En del af forklaringen er måske, at den generelle sundhedstilstand grundlæggende er god. I de seneste år har der dog også været nogle tendenser i retning af at udnytte de grønne områder, fx. i behandlingen af ældre demente. Generelt er bevidstheden om de grønne områders betydning for sundheden dog ikke særligt stor.

Anvendt litteratur

Berglund, U., 1996: Perspektiv ur stadens natur. Om hur invånare och planere ser på utemiljö i staden. Kungliga Tekniska Högskolan, Stockholm.

Christensen, L., 2001. Bystruktur og transportadfærd. Faglig rapport fra DMU. Udkast.

Grahn, P., 1993: Planere för bättre hälsa! - om sambandet mellan grönområden och hälsa. I: "Planerea för bärkraftig utveckling". Byggnadsforskningsrådet, Sverige.

Grahn, P., Mårtensson, F., Lindblad, B., Nilsson, P. & Ekman, A., 1997: Ute på dagis. Hur använder barn daghemsgården? Stad & Land nr. 145. Movium og Inst. för lantkapsplanering, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Grahn, P., 1989: Att uppleva parken. Parkens betydelse för äldre, sjuka och handikappade skildrade gennem dag böcker, intervjuer, teckningar och fotografier. Sveriges Lantbruksuniversitet.

Holm, S. & Tvedt, T., 1998: De grønne områder og sundheden. Friluftsrådet & Forskningscentret for Skov & Landskab.

Holm, S., 1998: Anvendelse og betydning af byens parker og grønne områder, ph.d.-afhandling. Upubliceret. Forskningscentret for Skov & Landskab.

Statens Institut for Folkesundhed, 1995: Sundhedsstatistik 1994.

Jensen, F.S. & Koch, N.E., 1997: Friluftsliv i skovene 1976/77-1993/94. Forskningserien nr. 20-1997. Forskningscentret for Skov & Landskab.

Kaplan, R. & Kaplan, S., 1989: Experience of Nature. Cambridge.

Küller, M. & Küller, R., 1994: Stadens grönska, äldres utevistelse och hälsa. R24:1994. Byggnadsforskningsrådet, Sverige.

Osler, M. & Rasmussen, N.K., 1989: Københavns Kommunes sundhedsprofil. Sundhed og sygelighed i Danmark. Resultater fra DIKES undersøgelser. DIKE 1987.

Stadslægen & Sundhedsforvaltningen, 2000: Sundhed & Sygdom i København 2000. Københavns Kommune

Sundhedsforvaltningen, 2000: Københavnernes Sundhed 2000 - Københavns Kommunes Sundhedsprofiler. Københavns Kommune

Ulrich, R., 1984: View Through a Window May Influence Recovery from Surgery. Science 224, p 420-421.

Ventegodt, S., 1998: Livskvalitet og naturbrug. Forskningscenter for Livskvalitet. Forskningscentrets Forlag.

Ventegodt, S., 1995: Livskvalitet i Danmark. Forskningscenter for Livskvalitet. Forskningscentrets Forlag

Referencer:

- Erhvervs- og Bypolitisk udvalg (2000)*. Erhvervsliv i Byerne – et debatoplæg. By- og Boligministeriet og Miljø- og Energiministeriet.
- Hartoft-Nielsen et al (2000)*. Erhvervsbyggeri og planlagte erhvervsområder i udvalgte kommuner. Foreløbig udgave, FSL.
- Holm (2000)*. Hvem bruger byens grønne områder? Videnblad juni 2000, FSL.
- Hvidtfeldt (1999)*. Sønderborg – en by i Danmark. By- og Landsplanserien nr. 3 1999. FSL.
- Jakobsen ?*: Arbejdsrapport om punkttællinger i by og skov. Nr. 125, DMU.
- Jensen (1996)*. Livsstil og affaldsvaner. SBI.
- Johansen, B.T. 1999*: Mere og Bedre Bynatur. Rapport om Dansk Ornitologisk Forenings Bynaturprojekt 1997-1999. Projektrapport, DOF. 39 pp.
- Marling og Knudstrup (1998)*. Bymiljøvurdering af danske boligbebyggelser. AAU.
- Nuppenau og Juul (1996)*. Den kommunale parkforvaltnings udvikling. FSL.
- Reeh (1996)*. Lokalkompostering i etageejendomme. FSL
- Skovbro (under udgivelse)*. Fortætning med kvalitet. Ph.d. afhandling. AAU/FSL.
- Stoltze, M. og Pihl, S. (red.) 1998*: Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen. 219 pp.
- Aaris-Sørensen, J. 1992*: Grævlinger i Danmark – en håndbog. Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i Danmark. 48 pp.
- Planstyrelsen, 1975*: Areal- og byggemodningsundersøgelsen pr. 1.1.1974. Landssammenfatning. Regionplanorientering nr. 5, 1975.
- Landsplanafdelingen, 2001*: GIS Database i Landsplanafdelingen. Amtslige data fra 1997-2000. Cartesisk arealberegning.